آثار عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی (WTO) بر سرمایه‌گذاری خارجی بخش حرفه حسابداری

ولی ساجدی *

بحث راهبردی عضویت در سازمان تجارت جهانی از مباحث مهم مبادلات جهانی است و تمامی کشورها با اشتیاق آن را پیگیری می‌کنند. حضور نداشتن در این سازمان به نفع هیچ کشوری نیست. در حال حاضر این سازمان ۱۴۸ کشور جهان و بیش از ۹۵ درصد از تجارت جهانی را پوشش داده است. سازمان تجارت جهانی برای تسهیل روابط تجاری، با اهدافی بزرگ و بر اساس اصول و قواعدی ساده استوار شده است و اسناد تأسیس آن به‌عنوان بزرگترین سند تجاری جهان دربرگیرندهٔ مقررات جامعی نظیر دو موافقت‌نامه در مورد تأیید صلاحیت حسابداران حرفه‌ای، مراحل صدور پروانه شناسایی برای آنان در کشور میزبان و موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی مرتبط با تجارت است. کشورهای متقاضی عضویت، برای برخورداری از مزایای این سازمان باید علاوه بر مطالعه جنبه‌های مختلف تجارت انواع کالاها و خدمات، تطبیق مقررات سرمایه‌گذاری خارجی با مقررات این سازمان و نحوه استفاده بهینه از اصول و قواعد حقوقی سازمان یاد شده، عضویت در آن را به‌طور هدفمند پیگیری کنند.

واژه‌های کلیدی: سازمان تجارت جهانی، تجارت خدمات، خدمات حسابداری، سرمایه‌گذاری خارجی.

۱. مقدمه

سازمان تجارت جهانی به مدت ۵۰ سال در تلاش برای تدوین مقرراتی جامع جهت تسهیل روابط تجاری بین کشورهای عضو بوده است و به اعتقاد صاحبنظران پس از جنگ جهانی دوم، تشکیل این سازمان و اتحادیه اروپا بزرگترین رویداد تجاری است. هنگامی که موضوع عضویت در این سازمان مطرح می‌شود، در پی آن بحث ورود بی‌حد و حصر مصنوعات خارجی، اشغال بازارها توسط کشورهای خارجی، ورشکستگی صنایع داخلی و بیکاری اتباع داخلی و نظایر آن نیز مطرح می‌شود.

* کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل و سرپرست حسابرسی سازمان حسابرسی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

محور اصلی بحث در این سازمان در خصوص مبادلات کشورهای عضو است و دولتها باید مانند اتحادیه در پی حفظ منافع اعضای خود باشند. کشورها می‌توانند برای حمایت از صنایع داخلی، حفظ حقوق و منافع اتباع خود، با رعایت اصول و قواعد این سازمان محدودیتهایی را قائل شوند.

با توجه به ضرورت پیوستن کشور ما به سازمان تجارت جهانی که همواره مورد توجه دولتمردان، سیاستمداران و مراجع دانشگاهی بوده است و برنامه چهارم توسعه اقتصادی- اجتماعی که بر آزادسازی تجارت تأکید دارد، همچنین وجود سرمایه‌های انسانی جوان و تحصیل کرده و استعدادهای بالقوه در کشور و پذیرش ایران به عنوان عضو ناظر در سازمان یاد شده (از تاریخ ۲۶ می ۲۰۰۵ برابر با ۵ خرداد ۱۳۸۴)، ضرورت دارد ابعاد مختلف آن، به‌ویژه وضع تجارت انواع خدمات بررسی شده و در اختیار مراجع تخصصی قرار گیرد تا بتوانند با اطلاع از جنبه‌های تخصصی، نظریات خود را ارائه کنند و در "حرفه حسابداری"[1] نیز مراجع دانشگاهی، سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران با اطلاع از جایگاه تجارت خدمات حسابداری و حسابرسی در ایران و جهان، قابلیتهای این رشته را بهتر ارزیابی کنند و علاوه بر توسعه بازار داخلی در راستای عرضه خدمات حسابداری و حسابرسی خارج از مرزهای کشور تلاش کنند.

۲. کلیاتی درباره سازمان تجارت جهانی و تجارت خدمات حسابداری

۱-۲. تشکیل سازمان تجارت جهانی

با وقوع جنگ جهانی اول، بحران و بی‌ثباتی کشورها موجب تنزل ارزش پول آنها شد و کشورها برای بهبود وضع خود در راستای افزایش تولید ملی، بهبود وضع اقتصادی، ایجاد اشتغال و افزایش صادرات، محدودیتهای وارداتی و کنترل ارزی برقرار می‌کردند.[2]

بازرگانی در جهان پس از بحران مهم سالهای (۱۹۳۳-۱۹۲۹) تقریباً فلج شده بود. هرج و مرج پولی در سالهای پیش از جنگ جهانی دوم و وقوع این جنگ، کارشناسان اقتصادی کشورهای آمریکا و انگلیس را به این فکر واداشت که ثبات پولی بین کشورها نیازمند یک سازمان پولی بین‌المللی است و کارشناسان این کشورها به‌طور مشترک برای بهبود شرایط تلاش کردند و کنفرانسی با حضور ۴۴ کشور در "برتن وودز" آمریکا تشکیل شد که حاصل این تلاش، تأسیس صندوق بین‌المللی پول و بانک ترمیم و توسعه بود و این دو به همراه موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت(گات) به‌طور

---

۱. در این مقاله "حرفه حسابداری" برابر Accountancy در نظر گرفته شده است و دربرگیرنده تمام خدمات حسابداری، حسابرسی و دفترداری و سایر خدمات مانند مشاوره مالیاتی است که توسط حسابداران رسمی(Accountant, Auditor) ارائه می‌شود.

۲. مهدی ابراهیمی‌نژاد، *سازمانهای مالی و پولی بین‌المللی*، انتشارات سمت، چاپ اول، ۱۳۸۰، ص ۷۸.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

کلی به سیستم برتن وودز معروف شد. در کنفرانس یاد شده، گات ایجاد نشد اما شرکت‌کنندگان در کنفرانس، ضرورت تشکیل سازمان بازرگانی بین‌المللی (ITO) را به‌عنوان مکمل نهادهای پولی یاد شده مطرح کردند و در حقیقت امروز پس از گذشت بیش از ۵۰ سال، سازمان تجارت جهانی (WTO) جایگاه ویژه‌ای در ارگانهای سیستم برتن وودز دارد.[۱]

محور اصلی فعالیتهای گات بر اساس تشکیل جلسات بین اعضا و دستیابی به توافقهای دوجانبه و چندجانبه بین کشورها بوده است و به همین ترتیب جلسات گات (هشت دور مذاکره) از ۱۹۴۷ به بعد در مقاطع زمانی مختلف برگزار شد. دور هشتم (دور اروگوئه) از ۱۹۸۶ آغاز شد و با توجه به وسعت بررسیها و دیدگاههای مطرح شده در آن، تا ۱۹۹۳ به طول انجامید و سرانجام در این سال سند نهایی این دور از مذاکرات گات به تصویب رسید.[۲]

یکی از محورهای اساسی مورد توجه در این دوره، جایگزینی سازمان تجارت جهانی به جای گات بوده است که از ابتدای ۱۹۹۵ به‌طور رسمی فعالیت خود را آغاز کرد و تمامی کشورهای عضو گات ملزم شدند که در یک دوره انتقالی دوساله به سازمان جدید تجارت جهانی بپیوندند و برنامه‌های لازم برای ادغام در این سازمان را طراحی کنند.

تغییرات اوضاع سیاسی در شکل‌گیری این سازمان یا کندشدن روند مذاکرات بی‌تأثیر نبوده است. وجود مبانی راهبردی بلوک غرب در برابر بلوک شرق و اقمار آن در طول جنگ سرد در دهه (۱۹۶۰-۱۹۵۰) و فضای حاکم ایجاب می‌کرد که کشورها از ارائه اطلاعات شفاف خودداری کنند.[۳] اما در دهه پایان قرن بیستم دولتها متوجه شدند که دیگر شرایط تغییر کرده است. با وجود فن‌آوری ارتباطات، قرنطینه اطلاعات دیگر مفهومی ندارد و کشورهای بزرگ برای پایداری خود راهی به جز پیوستن به این سازمان را ندارند. به‌رغم تضعیف ابرقدرتی نظیر اتحاد جماهیر شوروی، قدرتهایی مانند اتحادیه اروپا (EU)، اتحادیه ملتهای جنوب آسیای شرقی (ASEAN) و کشورهای چین و ژاپن به وجود آمده است.

---

۱. همان، ص ۷۹.

۲. اکبر کمیجانی، *تحلیلی پیرامون تجارت تجربه عمل پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثار اقتصادی الحاق ایران به آن*،۱۳۷۴، صص ۱۳۹ و ۱۴۰.

۳. *نظریه برخورد تمدن‌ها، هانتینگتون و منتقدانش*، ترجمه مجتبی امیری، مرکز چاپ و انتشارات وزارت خارجه، چاپ سوم، ۱۳۸۱، ص ۱۷.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

۲-۲. تجارت خدمات در عرصه سازمان تجارت جهانی

کشورهای بزرگ مانند آمریکا و انگلستان احساس کردند که دیگر نیاز تجاری آنان فقط به تجارت کالا و کاهش تعرفه‌ها محدود نمی‌شود بلکه با وجود شرکتهای عظیم بیمه‌ای، حمل‌ونقل، ارتباطات و بانکها، تجارت اهمیت بیشتری دارد. خدمات گاهی غیرقابل‌مبادله تلقی می‌شود اما در دو دهه گذشته شاهد تجارت گسترده آن در سطح جهان بوده‌ایم. در سالهای ۱۹۷۰ تجارت خدمات در کشورهای توسعه‌یافته به معنای جدید آن در مورد خدمات مالی (بیمه و بانکداری)، حمل‌ونقل هوایی و ارتباطات راه دور و نظایر آن شروع شد و در کشورهای در حال توسعه نیز در حال گسترش است.[۱]

وقتی آمریکا موضوع تجارت خدمات را در سال ۱۹۸۲ در دستور کار مذاکرات موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) قرار داد با بحث و مخالفت جدی حتی از سوی کشورهای توسعه‌یافته مواجه شد اما بعضی از آنها مانند انگلستان به دلیل دارا بودن نظام بانکی گسترده با قراردادن تجارت خدمات در مذاکرات موافقت کردند.[۲]

موافقتنامه عمومی تجارت خدمات ۱۲ بخش و ۱۵۵ زیربخش را در برمی‌گیرد و کشورهای متقاضی عضویت، ملزم به پذیرش موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات (GATS) هستند و خدمات حسابداری، حسابرسی و دفترداری یکی از زیربخشهای خدمات بازرگانی است.

الف- اهداف موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات

اهداف موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات مشابه اهداف گات است که در ماده اول (موضوع اصل دول کاملةالوداد) گات آمده است. "هدف آن ارتقای سطح زندگی مردم از طریق مناسبات صحیح اقتصادی و تجاری میان کشورهای عضو، افزایش رشد اقتصادی تمام شرکای تجاری و توسعه کشورهای در حال توسعه از طریق گسترش تجارت خدمات است".[۳] به دلیل اینکه خدمات نقش مهمی در رشد تولید ناخالص داخلی کشورها دارد و منبع مهمی برای ایجاد اشتغال است، تجارت

---

۱. ولی ساجدی، "تجارت خدمات حسابداری و حسابرسی در نظام حقوقی سازمان تجارت جهانی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۸۲ صص ۹۰ و ۳۶.

۲. احمد یزدان‌پناه، *کشورهای در حال توسعه و سازمان تجارت جهانی*، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۶، صص ۵۵ و ۵۶.

۳. ولی ساجدی، "چالش‌های حرفه حسابداری در صورت پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی"، *ماهنامه بررسی‌های بازرگانی*، شماره ۱۴، ۱۳۸۳.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

خدمات روز به روز در فرایند جهانی تجارت کالا آمیخته است و حتی بخش اساسی تجارت بین‌الملل را تشکیل می‌دهد.

تجارت خدمات به سادگی تجارت کالا نیست و با اهداف سیاسی کشورها ارتباط نزدیک دارد. مقررات داخلی و بین‌المللی مربوط به فعالیتهای خدماتی بسیار فراتر از مقررات مربوط به تجارت کالاهاست، بر اساس این موافقت‌نامه به اجرای اصول و قواعد گات در تجارت خدمات و تعدیلات ضروری در آنها برای مورد توجه قراردادن ویژگیهای مهم آن، پرداخته خواهد شد.

ب- شیوه‌های معاملات بین‌المللی خدمات

ویژگیهای متفاوت کالا و خدمات بر شیوه‌های انجام معاملات بین‌المللی تأثیر می‌گذارد. تجارت بین‌المللی کالا، متضمن جابه‌جایی فیزیکی کالاها از یک کشور به کشور دیگر است، اما شرایط متفاوت و حالات مختلفی در مورد خدمات وجود دارد.[۱] عرضه خدمات به مشتریان خارج از کشور طبق بند ۲ ماده ۱ موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات به چهار روش انجام می‌گیرد:

- عبور محصولات خدماتی از مرزها: مربوط به زمانی است که تجارت بین دو کشور انجام می‌شود و فقط خدمات بدون نیاز به رفت‌وآمد اشخاص از مرزها عبور داده می‌شود، به‌عنوان مثال اطلاعات و مشاوره‌ای که با فکس، پست الکترونیک یا ارسال محموله (مانند بسته‌های آموزشی) انجام می‌شود.
- نقل مکان مصرف‌کنندگان به کشور واردکننده: گاهی خدمات در کشور مبدأ ارائه می‌شود مانند خدمات مسافرتی و جهانگردی، آموزشی، دانشجویی، تعمیر کشتی‌ها، لوازم هواپیماها و قطارها.[۲]
- نقل و انتقال موقت اشخاص حقیقی: مانند حضور یک شخص حقیقی برای ارائه خدمات موقتی در کشور دریافت‌کننده خدمات برای آموزش کارکنان.
- برقراری حضور تجاری در کشور دریافت‌کننده خدمات: عرضه‌کننده خدمات با عبور از مرز کشور دریافت‌کننده، خدمات خود را عرضه می‌کند. این فعالیت می‌تواند به شکلهای مختلف مانند تشکیل شرکت، شعبه، دفتر نمایندگی، سرمایه‌گذاری مشترک و نظایر آن انجام پذیرد. برای مثال مؤسسه‌های حسابرسی، با مشارکت مؤسسه‌های بین‌المللی حسابرسی در رابطه با حرفه حسابداری در داخل و خارج کشور فعالیت می‌کنند.

---

۱. همان

۲. در حال حاضر کشور ایران این‌گونه خدمات را از کشورهای اروپایی نظیر اسپانیا دریافت می‌کند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

سه روش اول پیچیدگی خاصی ندارد اما روش آخر، اصلی‌ترین روش حضور تجاری یعنی از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم، ایجاد شعبه، نمایندگی و مانند آن است و با انجام سرمایه‌گذاری مستقیم، حضور سایر فعالان تجاری مانند بانکهای خارجی، بیمه‌گذاران خارجی و ارائه‌دهندگان دیگر خدمات نیز ضرورت می‌یابد.

۳. سرمایه‌گذاری خارجی

سرمایه‌گذاری خارجی نقش مهمی در زندگی اقتصادی کشورها دارد. سرمایه‌گذاری در کشورهای دیگر با انگیزه‌های متفاوتی مانند وجود نیروی انسانی ارزان‌تر در کشور مبدأ یا بهره‌برداری از منابع داخلی آنان انجام می‌شود. سرمایه‌گذاری خارجی برای کشور مبدأ نیز عنصر قابل‌توجهی در اقتصاد ملی آنان است. در حال حاضر سرمایه‌گذاری در یک کشور دیگر بدون کسب مجوز مقامات کشورهای میزبان و مراجع داخلی غیرقابل تصور است و حضور تجاری یک سرمایه‌گذار باید بر اساس مقررات کشور میزبان انجام شود.[۱] در عمل باید نظر سرمایه‌گذاران بین‌المللی تأمین شود و تدوین قوانین سرمایه‌گذاری خارجی، بدون درنظرگرفتن سیاست اشخاص یاد شده، نظر قانونگذار را تأمین نخواهد کرد. سرمایه‌گذاری خارجی معمولاً در قالب شعبه، نمایندگی، شرکت فرعی و در مواردی از طریق انتقال فن‌آوری انجام می‌شود.

۱-۳. شعبه و نمایندگی

شرکتها برای ورود به بازارهای خارجی با ایجاد شعبه یا انعقاد قرارداد نمایندگی با تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان کشورهای دیگر اقدام به فروش محصولات خود می‌کنند. به دلیل شباهت در اهداف و نحوه ثبت شعبه و نمایندگی، این موارد به‌طور یکجا بررسی می‌شود:

بر اساس ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگیهای شرکتهای خارجی مصوب ۱۳۷۸ به شرط عمل متقابل، برای اهداف زیر مجاز به ایجاد شعبه یا نمایندگی است:

- ارائه خدمات پس از فروش کالاها یا خدمات شرکت خارجی،
- انجام عملیات اجرایی قراردادهایی که بین اشخاص ایرانی و شرکت خارجی منعقد می‌شوند،
- بررسی و ایجاد زمینه مناسب برای سرمایه‌گذاری شرکت خارجی در ایران،
- همکاری با شرکتهای فنی و مهندسی ایرانی برای انجام کار در کشورهای ثالث،

---

۱. مسعود طارم سری، *حقوق بازرگانی بین‌المللی*، چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۸۳، ص ۲۰۱.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

- افزایش صادرات غیرنفتی جمهوری اسلامی ایران،
- ارائه خدمات فنی و مهندسی و انتقال دانش فنی و فن‌آوری،
- انجام فعالیتهایی که مجوز آن را دستگاههای دولتی ذی‌صلاح صادر می‌کنند نظیر ارائه خدمات حمل و نقل، بیمه، بازرسی کالا، بانکی، بازاریابی و مانند آن.

طبق ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون یاد شده، شعبه شرکت خارجی، واحد محلی تابع شرکت اصلی است که به‌طور مستقیم موضوع و وظایف شرکت اصلی را در محل، انجام می‌دهد. فعالیت شعبه درمحل، با نام و مسئولیت شرکت اصلی خواهدبود. طبق ماده ۴آیین‌نامه اجرایی قانون یادشده، نماینده شرکت خارجی، شخص حقیقی یا حقوقی است که براساس قرارداد نمایندگی، انجام بخشی از موضوع و وظایف شرکت طرف نمایندگی را در محل بر عهده گرفته است. نمایندگی شرکت خارجی، نسبت به فعالیتهایی که در محل انجام می‌پذیرد، مسئولیت خواهد داشت زیرا برخلاف شعبه، نمایندگی دارای شخصیت حقوقی مستقل از شرکت است و حدود اختیارات و وظایف آن را قرارداد نمایندگی تعیین می‌کند.[۱]

۲-۳. ثبت شعبه نمایندگی شرکت خارجی در ایران

شرکتهای خارجی برای اینکه بتوانند در کشور ما از طریق نمایندگی یا شعبه اقدام به امور تجاری، صنعتی یا مالی کنند، باید در کشور اصلی خود شرکت را به طور قانونی ثبت کرده و در اداره ثبت شرکتها و مالکیتهای صنعتی نیز به ثبت برسانند (ماده ۳ و ۴ قانون ثبت شرکتها) و در صورتی که فعالیت شرکت نیازمند اخذ پروانه یا امتیاز ویژه‌ای باشد شرکت ملزم به اخذ آن است (ماده ۶) و هرگونه تغییرات نیز باید در اداره ثبت شرکتها به ثبت برسد. (ماده ۷) شرکت خارجی فقط در اموری که در کشور اصلی برای انجام آن به ثبت رسیده است مجاز به فعالیت در کشور ایران است.

۳-۳. سرمایه‌گذاری غیرمستقیم

گاهی ثبت، تأسیس شعبه، نمایندگی و شرکت فرعی در یک کشور خارجی با محدودیتهایی مواجه است. در بعضی از کشورها، نظیر ایران برای حمایت از صنایع داخلی، حفظ منافع عمومی اتباع و حاکمیت ملی، برای مصنوعات خارجی محدودیتهایی قائل شده‌اند و عرضه محصولاتی که در داخل مشابه آن تولید می‌شود، ممنوع شده است یا برای ورود آنها حقوق گمرکی و سود بازرگانی بیشتری دریافت می‌کنند. بنابراین سرمایه‌گذار خارجی برای گسترش فعالیت خود، از طریق انتقال

۱- محمد، دمیرچلی، *قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی*، انتشارات خلیج‌فارس، ۱۳۸۰، ص ۴۰۰.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

دانش فنی و فن‌آوری بر اساس توافق با سرمایه‌گذاران داخلی در کشورهای میزبان اقدام به فعالیتهای تجارتی می‌کنند و با اعطای وام یا کمکهای فنی و تخصصی و ارائه دانش فنی[1] در شرکت سهیم می‌شود.

در چنین حالتی سرمایه‌گذار داخلی با استفاده از دانش فنی، علامت، نام و نشان شرکت خارجی محصولات داخلی را تولید می‌کند و در برابر آن به شرکت خارجی حق امتیاز پرداخت می‌کند. گاهی دریافت‌کنندهٔ حق امتیاز و دانش فنی، متعهد به خرید مواد اولیه و لوازم کار از اعطاءکننده حق امتیاز می‌شود. سرمایه‌گذار خارجی در اداره امور دخالت مستقیم ندارد اما برای حفظ منابع خود در مراحل مختلف نظارت خواهد داشت.[2]

۴-۳. تشکیل شرکت فرعی

یکی از روشهای متداول شرکتهای خارجی برای فعالیت تجاری در کشور میزبان، ایجاد شرکت فرعی است. امروزه شرکتهای سرمایه‌گذاری، شرکت فرعی خود را در یک کشور خارجی با رعایت مقررات کشور میزبان تأسیس می‌کنند و برای جلب‌نظر اتباع کشور میزبان و رعایت قانون آنها، بخشی از سرمایه شرکت اصلی را به سرمایه‌گذاران محلی عرضه می‌کنند و با جلب مشارکت سهامداران محلی و استفاده از تجربه و تخصص آنان موجب گسترش کار خود می‌شوند و حتی ممکن است از سرمایه‌گذاران کشورهای دیگر نیز دعوت کنند. چنین شرکتی تحت پوشش قوانین داخلی کشور میزبان اداره خواهد شد.[3]

۵-۳. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

قانون سرمایه‌گذاری خارجی و آیین‌نامه اجرایی آن در سالهای ۱۳۳۴ و ۱۳۳۵ به تصویب رسید اما پس از انقلاب اسلامی طبق اصل هشتاد ویکم قانون اساسی، دادن امتیاز تشکیل شرکتها و مؤسسه‌ها در امور تجاری، صنعتی، کشاورزی، معادن و خدمات به خارجی‌ها ممنوع شد و در عمل سرمایه‌گذاری خارجی به صورت تشکیل شرکت متوقف شد.[4] به این دلیل که حضور سرمایه‌گذاری خارجی علاوه بر رشد و توسعه اقتصادی، برای تکمیل حلقه‌های زنجیره تولید کشور اجتناب‌ناپذیر است، بنابراین با تصویب، تصویب‌نامه ضوابط پذیرش سرمایه خارجی تحت پوشش

---

1. Know-how

۲. مرتضی نصیری، *حقوق تجارت بین‌المللی در نظام حقوق ایران*، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۸۳، ص ۲۹۸.

۳. محمود عرفانی، *حقوق شرکتها*، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۲، جلد پنجم، ص. ۱۳۹.

۴. محمود عرفانی، *حقوق شرکتها*، جلد پنجم، نشر میزان، چاپ اول، ص ۱۵۱، ۱۳۸۲.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

قانون جلب و حمایت سرمایه‌گذاریهای خارجی در سال ۱۳۷۸ و قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی و آیین‌نامه اجرایی آن در سال ۱۳۸۱ برای ورود سرمایه‌گذاری خارجی به ایران گام‌هایی برداشته شد.

طبق ماده ۲ تصویب‌نامه ضوابط پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش قوانین جلب و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۷۸ طرحهای سرمایه‌گذاری می‌بایست متضمن ایجاد فرصتهای شغلی، افزایش صادرات غیرنفتی، تکمیل حلقه‌های زنجیره تولید کشور، رونق بخشیدن به بازار رقابت، افزایش کیفیت کالا و خدمات و کاهش قیمتها در کشور و اکتشاف و بهره‌برداری از منابع زیرزمینی و فراوری (مجتمع معدنی و صنعتی) باشد.

همچنین براساس این ماده، برای سرمایه‌گذاری خارجی به روشهای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سه طرح اول تا ۸۰ درصد و طرح آخر تا ۴۹ درصد سهام شرکتهای مشترک قابل واگذاری به سرمایه‌گذار خارجی است و در مورد ترکیبات قراردادی نظیرساخت، بهره‌برداری و واگذاری (B.O.T)، ساخت، مالکیت، بهره‌برداری و واگذاری (B.O.O.T)، بیع متقابل و دیگر روشهای تأمین مالی طرح محدودیتی وجود ندارد.[۱] اجازه سرمایه‌گذار داخلی بیش از ۵۰ درصد، گام مثبتی در راستای تأمین ماده ۱۶ موافقت نامه عمومی تجارت خدمات (GATS) است.[۲]

همچنین در قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱ مجلس شورای اسلامی و آیین‌نامه اجرایی آن مقرراتی به این شرح وضع شده است:

- رسیدگی و تصویب سرمایه‌گذاری خارجی توسط هیئت سرمایه‌گذاری خارجی[۳] انجام شده است و پس از وزیر امور اقتصادی و دارایی، مراحل اجرایی آن را سازمان سرمایه‌گذاری و کمکهای اقتصادی و فنی ایران انجام می‌دهد.
- ورود سرمایه توسط اشخاص غیرایرانی و ایرانی‌هایی با منشأ خارجی به صورت وجه نقد، ماشین‌آلات و تجهیزات، ابزار و لوازم، حقوق و مالکیتهای فکری، سود سهام قابل‌انتقال سرمایه‌گذاران خارجی و سایر موارد با تصویب هیئت سرمایه‌گذاری انجام می‌شود.

---

۱. محمد دمیرچلی، *قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی*، انتشارات خلیج‌فارس، ۱۳۸۰، ص ۷۵.

۲. اکبر کمیجانی، *تحلیلی پیرامون تجارت تجربه عمل پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثار اقتصادی الحاق ایران به آن*، چاپ اول، ۱۳۷۴، ص ۵۲۲.

۳. هیئت سرمایه‌گذاری خارجی به ریاست رئیس کل سازمان سرمایه‌گذاری یاد شده و عضویت معاون وزیر امور خارجه، معاون رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، معاون رئیس کل بانک مرکزی و حسب مورد معاونان وزارتخانه‌های مربوط تشکیل می‌شد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

- سرمایه‌گذاران خارجی در بنگاههای اقتصادی با افزایش سرمایه شرکتهای موجود یا خرید سهام این شرکتها در صورتی که موجب ارتقای مدیریت، توسعه صادرات یا بهبود سطح فن‌آوری شوند، مشمول این قانون هستند.
- همچنین برای تضمین سرمایه‌گذاری خارجی مقرر شده است که سرمایه‌گذار خارجی از تمامی حقوق، حمایتها و تسهیلات در شرایط مساوی با سرمایه‌گذاران داخلی برخوردار باشد.
- در مواردی که برای منافع عمومی و به موجب فرایند قانونی سرمایه‌گذاری خارجی ملی شده یا سلب مالکیت از آن صورت گیرد، این اقدام بدون تبعیض و در برابر پرداخت غرامت مناسب به اندازهٔ ارزش واقعی سرمایه‌گذاری و پیش از سلب مالکیت انجام خواهد شد.
- سرمایه‌گذاری دولتهای خارجی برحسب مورد باید با تصویب مجلس شورای اسلامی انجام شود و سرمایه‌گذاریهای شرکتهای دولتی خارجی، در برابر این قانون، خصوصی تلقی می‌شوند. اجازه سرمایه‌گذار داخلی توسط دولتهای خارجی، اقدام مثبتی در راستای تأمین بند (ل) ماده ۲۸ موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات است.[۱]
- انتقال سرمایه خارجی یاد شده به سرمایه‌گذار داخلی و با موافقت هیئت سرمایه‌گذاری و تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی به سرمایه‌گذار خارجی دیگر مجاز است.
- اصل سرمایه و منافع آن با تصویب هیئت سرمایه‌گذاری و تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی پس از کسر مالیات و عوارض و اندوخته‌های قانونی قابل انتقال به خارج است.
- تأمین ارز برای انتقال به خارج از کشور با خرید از نظام بانکی یا درآمد ارزی حاصل از صدور محصولات تولیدی یا خدماتی ارائه شده سرمایه‌گذار خارجی انجام خواهد گرفت.
- شفاف‌سازی در ارائه اطلاعات مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی، فرصتهای سرمایه‌گذاری و سایر اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران خارجی، همچنین تسهیل صدور روادید، اجازه اقامت، صدور پروانه اشتغال برای سرمایه‌گذاران، مدیران و کارشناسان مربوط توسط مراجع ذی‌ربط به نحو مقتضی.
- وزارتخانه‌ها، مؤسسه‌ها، سازمانها و شرکتهای دولتی و مؤسسه‌های عمومی که شمول قانون برای آنها نیازمند ذکر نام است ملزم به ارائه اطلاعات لازم به سازمان سرمایه‌گذاری هستند.

۴. بررسی سرمایه‌گذاری بخش حسابداری در چارچوب اصول و قواعد سازمان تجارت جهانی

سند تأسیس این سازمان چهار ضمیمه و ۲۳ موافقت‌نامه دارد. دو موافقت‌نامه در مورد تأیید صلاحیت حسابداران حرفه‌ای و نحوه صدور پروانه شناسایی برای آنان در کشور میزبان و

---

۱. اکبر کمیجانی، *تحلیلی پیرامون تجارت تجربه عمل پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثار اقتصادی الحاق ایران به آن*، چاپ اول، ۱۳۷۴، ص ۵۲۳.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی مرتبط با تجارت که دربرگیرندهٔ مقرراتی برای تسهیل سرمایه‌گذاری خارجی و تشویق به حذف مقررات ناسازگار است و اجرای این مقررات، رعایت اصول و قواعد سازمان یاد شده را الزامی می‌کند. در این قسمت، بعضی از اصول و قواعد حقوقی مؤثر بر موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری مرتبط با تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی بخش تجارت خدمات حسابداری و حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۴. اصول حقوقی سازمان تجارت جهانی

الف- اصل عدم تبعیض یا تعمیم اصل دول کاملةالوداد: اصل عدم تبعیض، یعنی اعطای هرگونه مصونیت، برتری و امتیاز یکی از اعضا به عضو دیگر، بدون قید و شرط به سایر طرفهای متعاهد نیز تعمیم داده شود.[۱] گاهی اوقات در معاهدات بازرگانی، کنسولی، کشتیرانی، گمرکی و معاهدات مربوط به اقامت و رفتار با اتباع بیگانه، تعارض قوانین و مالکیت صنعتی شرطی گنجانده می‌شود که به موجب آن طرفین متعهد می‌شوند چنانچه هر یک از آنها در آینده برای کشور دیگری امتیازات بیشتری در همان موضوع قائل شود یا پیش از آن قائل شده باشد، طرف دیگر معاهده می‌تواند بدون انجام هیچ‌گونه تشریفاتی از این امتیاز استفاده کند.[۲] این مورد یکی از مهم‌ترین اهداف ایجاد این سازمان است، بنابراین کشورهای متعاهد می‌بایست برای دیگر کشورهای عضو شرایط یکسانی برای سرمایه‌گذاری فراهم کنند. نظریه این اصل در نظریات دانشمند مسلمان ابن‌خلدون مطرح شده است و در متون سیاسی- اقتصادی غرب وارد شده است.[۳]

به دلیل اینکه کشورهای مختلف در یک سطح نیستند و کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته توانایی رقابت با کشورهای توسعه یافته را ندارند، همچنین به‌منظور حمایت از اتحادیه‌ها و سازمانهای منطقه‌ای، چنانچه دو طرف متعاهد (مانند کشورهای اسلامی با اسرائیل و رابطه هند و پاکستان) نخواهند وارد مذاکرات مربوط به تبادل امتیازهای تعرفه‌ای با یکدیگر شوند،[۴] برای رفع هرگونه مانعی که بر سر راه سازمان تجارت جهانی ممکن است به وجود آید و حرکت این سازمان را برای رسیدن به اهدافش کندتر کند، استثنائاتی وجود دارد.

---

۱. اکبر کمیجانی، *تحلیلی پیرامون تجارت تجربه عمل پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثال الحاق ایران به آن*، چاپ اول، ۱۳۷۴، ص ۱۵۵.

۲. محمدرضا ضیائی بیگدلی، *حقوق بین‌الملل عمومی*، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۷، ص ۱۲۳.

۳. احمد رفیق، "حمایت‌های اقتصادی تحت قرارداد سازمان تجارت جهانی"، *فصلنامه دیدگاههای حقوقی*، پاییز ۱۳۷۶، ص ۱۰۲.

۴. اکبر کمیجانی، *تحلیلی پیرامون تجارت تجربه عمل پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثار الحاق ایران به آن*، چاپ اول، ۱۳۷۴، ص ۱۵۵.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

ب- اصل رفتار ملی:اصل رفتار ملی، مکمل اصل عدم تبعیض است. با وجود این اصل، کشورهای عضو برای محصولات وارداتی که با پرداخت عوارض گمرکی و مخارج دیگر به کشور وارد شده است نباید مالیات بیشتری نسبت به محصول مشابه داخلی وضع کنند یا نسبت به محصول مشابه داخلی مقررات سختگیرانه‌تری را اجرا کنند. طبق این اصل محصول تولید داخل حمایت بیشتری را به دست نخواهد آورد.

به دلیل اینکه کشورها بر واردات خدمات، تعرفه وضع نمی‌کنند بنابراین اِعمال رفتار ملی، با الزام کشورها به اعمال مقررات ملی خود به طور یکسان نسبت به عرضه‌کنندگان داخلی و خارجی موجب از دست رفتن ناگهانی کل حمایت از صنایع خدماتی داخل خواهد شد. به این دلیل توافق شد که کشورها اصل رفتار ملی را از طریق مذاکراتی تعمیم دهند.[۱]

در تاریخ ۱۴ دسامبر ۱۹۹۸ "نظام‌نامه شناسایی ملی در بخش حرفه حسابداری"[۲] به‌منظور یکسان‌سازی شرایط و روشهای اعطای پروانه به شرکتها و اشخاص، الزامات و روشهای تعیین صلاحیت، استانداردهای فنی و سایر الزامات در مورد نوع فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی بخش حسابداری به تصویب این سازمان رسیده است.[۳]

ج- اصل حفاظت: سازمان یادشده با حمایت از تجارت آزاد، حمایت کشورها از صنایع خود را در برابر رقابت خارجی می‌پذیرد و به آنها اجازه می‌دهد تا این حمایت را در سطح معقولی حفظ کنند. مانند اصل حمایت از طریق تعرفه‌ها (اصل تثبیت تعرفه‌های گمرکی) که به کشورهای در حال توسعه اجازه می‌دهد مشکل تراز پرداختهای کشور را با وضع محدودیتهایی برای واردات رفع کنند تا صنایع داخلی آسیب نبینند. برای مثال اگر در کشور، متخصص کافی برای حسابرسی سالیانه وجود داشته باشد، می‌توان حضور حسابداران و حسابرسان خارجی را به فعالیتهایی نظیر حسابرسی سیستم‌های رایانه‌ای و حسابرسی عملیاتی و سایر رشته‌هایی که کشور به آنها نیاز دارد، محدود کرد.[۴]

۲-۴. قواعد حقوقی سازمان تجارت جهانی

الف- شفافیت: عرضه‌کنندگان خارجی در فرایند معاملات با شرکتهای خارجی، به دلیل قواعد و مقرراتی که در آنجا اعمال می‌شود با مشکل مواجه می‌شوند. شفاف نبودن این قواعد، حتی در

۱- مؤسسه مطالعات پژوهشی بازرگانی، *راهنمای تجاری دور از اروگوئه*، چاپ اول، ۱۳۷۵، ص ۲۶۳.

2. WTO Adopts Disciplines on Domestic Regulation for the Accountancy(DDRA)

3. (DDRA; ITC,2002, 180)

۴- ولی ساجدی، "چالش‌های حرفه حسابداری در صورت پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی"، *ماهنامه بررسی‌های بازرگانی*، شماره هشتم، ۱۳۸۳، ص ۱۶.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

بخشهای خدمات که مقررات داخلی ابزارهای اصلی مورد استفاده برای حمایت از تولیدکنندگان داخلی در برابر رقابت خارجی است، مشکلات جدی‌تری به وجود می‌آورند. به همین علت، موافقت‌نامه مقرر می‌کند که در هر کشور عضو، یک یا چند واحد پاسخگو تأسیس شود تا سایر کشورهای عضو بتوانند از آنها اطلاعاتی در مورد قوانین و مقررات مؤثر بر تجارت در بخشهای خدمات را که صنایع کشورهایشان در آنها نفع تجاری دارند، به دست آورند.

برای شفافیت در ارائه خدماتِ حسابداران حرفه‌ای، نظام‌نامه شناسایی ملی بخش حرفه حسابداری وضع شده است. طبق مفادِ این نظام‌نامه، کشورهای عضو باید نام و آدرس مراجع ذی‌صلاح برای اعطای گواهینامه به اعضای حرفه و شرکتها، همچنین قواعد و ضوابط حرفه حسابداری را منتشر کنند.

همین‌طور در مورد نوع فعالیتهای مجاز برای سرمایه‌گذاران خارجی، الزامات و رویه‌های کسب، تمدید و حفظ گواهی‌نامه یا صلاحیتهای حرفه‌ای و ایجاد نظام نظارت بر صلاحیتها برای رعایت اصول و ضوابط حرفه‌ای، ارائه اطلاعات لازم در مورد استانداردهای فنی، شیوه پاسخگویی به تأییدهای درخواستی در مورد یک عضو حرفه‌ای در حوزه صلاحیت مراجع یادشده، اطلاع‌رسانی به مراجع ذی‌صلاح سایر کشورهای عضو در راستای توسعه حرفه حسابداری، شفافیت لازم انجام شود و مراجع ذی‌صلاح کشورهای عضو در مورد مطالب یادشده اطلاع‌رسانی کنند.

ب- تأیید متقابل صلاحیت مورد نیاز برای عرضهٔ خدمات: شرکت یا اشخاصی که خدمات را ارائه می‌دهند باید گواهی‌نامه، پروانه یا سایر مجوزها را برای تجارت به دست آورند. گرفتن این مجوزها به دلیل الزامات قانونی متفاوت درباره صلاحیتهای آموزشی و تجربه‌کاری، مشکل است. برای رفع این مشکلات، کشورهای عضو در این موافقت‌نامه ترغیب می‌شوند که ترتیبات دو یا چند جانبه را برای تأیید متقابل صلاحیتهای مورد نیاز برای اخذ مجوز منعقد کنند. علاوه بر این مقرر می‌شود که پیوستن سایر کشورهای عضو به موافقت‌نامه تأیید متقابل صلاحیتها، در صورتی که نشان دهند استانداردها و الزامات داخلی آنها با استانداردها و الزامات این نظامها سازگار است، آزاد باشد.[۱]

سازمان یادشده در تاریخ ۲۹ می ۱۹۹۷ راهنمای تأیید متقابل صلاحیتها (موافقت‌نامه بخش حرفه حسابداری)[۲] را به تصویب رساند تا کشورهای عضو در چارچوب این راهنما نسبت به انعقاد موافقت‌نامه تجارت حرفه حسابداری اقدام کنند[۳].

---

۱. مؤسسه مطالعات پژوهشی بازرگانی، *راهنمای تجاری دور از اروگوئه*، چاپ اول، ۱۳۷۵، صص ۳۵۹ و ۳۶۰.

2. Mutual Recognition Agreement (MRA)

3. MRA; ITC, 2002, 174

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

بعضی از موارد قابل توجه در انعقاد این موافقت‌نامه عبارت‌اند از: شیوه برگزاری مذاکرات، شکل و محتوای موافقت‌نامه، مشارکت‌کنندگان (مقامات دولتی مانند وزارت بازرگانی یا وزارت دارایی یا یک نهاد غیردولتی مانند جامعه حسابداران رسمی ایران) و موارد دیگری مانند شرایط عضویت، نحوه ثبت‌نام برای امتحانات حرفه‌ای، نوع اجرا، شیوه نظارت در ارائه خدمات حرفه حسابداری، مراحل دریافت گواهی‌نامه این اشخاص(حقیقی یا حقوقی) پس از برگزاری امتحانات تعیین شود. همچنین موارد ضروری برای اخذ گواهی‌نامه مانند آدرس اداری یا محل اقامت، زبان مورد نظر برای مثال مسلط به زبان فارسی برای ارائه خدمات در ایران، ثبات مدیریتی، ثبات مالی و تضمینی بیمه حرفه‌ای مناسب، داشتن نام شرکت متناسب با کشور میزبان (اسمی غیرمتعارف استفاده نشود)، رعایت شئون و اخلاق در کشور میزبان، رعایت مقررات انضباطی، نحوه ارزیابی صلاحیتها، در صورت لزوم مراحل ابطال گواهی‌نامه‌ها و مقررات اقامتی اشخاص واجد شرایط.

۵. خلاصه و نتیجه‌گیری

با تشکیل سازمان تجارت جهانی علاوه بر تجارت کالا در مورد تجارت خدمات و تجارت مالکیت معنوی و در سایر امور مرتبط با تجارت نیز موافقت‌نامه‌های جداگانه‌ای منعقد شد. پذیرش برخی از این موافقت‌نامه‌ها مانند موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات(GAST) دربرگیرندهٔ ۱۲ بخش و ۱۵۵ زیر بخش نظیر تجارت خدمات حسابداری و حسابرسی، اجباری است و کشورهایی که درخواست عضویت آنها مطرح می‌شود ملزم به پذیرش این موافقت‌نامه‌ها هستند. چون تجارت خدمات به سهولت تجارت کالا نیست و در مورد شیوه ارائه خدمات توسط سرمایه‌گذاران خارجی، نحوه تعیین صلاحیت و شیوه ورود و اقامت آنها مسائلی مطرح است که باید به طور شفاف ارائه شود. بنابراین کشورهای عضو باید برای سهولت در ارائه خدمات توسط اتباع کشورهای دیگر، در مورد نوع ارائه خدمات، مراحل تعیین صلاحیت و مراجع مربوط به نحوه مناسب اطلاع‌رسانی کنند.

روابط تجاری و مقررات ورود سرمایه‌گذاری خارجی بر اساس مبانی حقوقی کشور مبدأ است اما با توجه به اهمیت فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی در اقتصاد کشورها، قوانین و مقررات کشورهای میزبان می‌بایست متناسب با مقررات بین‌المللی و تأمین‌کننده نظر سرمایه‌گذاران خارجی باشد. سازمان تجارت جهانی در این مورد اصول و قواعدی را مقرر کرده است که کشورهای عضو در تدوین قوانین تجاری خود، ملزم به رعایت آنها هستند:

الف- اصول: طبق اصل عدم تبعیض، رعایت تساوی بین اتباع کشورهای گوناگون در اعطای امتیازات و بر اساس اصل رفتار ملی، رعایت تساوی بین اتباع داخلی و خارجی در وضع تعرفه‌ها و

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

عوارض و مالیات ضرورت دارد و اصل حفاظت اجازه می‌دهد محدودیتهایی برای واردکنندگان خارجی در راستای حفاظت از صنایع داخلی برای رقابت با عرضه‌کنندگان خارجی وضع شود.

ب- قواعد: براساس قاعده شفافیت، هر کشور عضو می‌باید یک یا چند واحد پاسخگو تأسیس کند تا کشورهای عضو بتوانند اطلاعاتی در مورد قوانین و مقررات مؤثر بر تجارت در بخشهای گوناگون خدمات را به‌دست آورند و طبق قاعده تأیید متقابل صلاحیتها، کشورهای عضو براساس موافقت‌نامه‌های دو یا چند جانبه ترتیباتی را برای نوع تعیین صلاحیتهای مورد نیاز و دریافت مجوز اتخاذ کنند.

موافقت‌نامه‌های لازم در مورد برخی خدمات مانند حسابداری تدوین شده است. در تاریخ ۲۹ می ۱۹۹۷ راهنمای تأیید متقابل صلاحیتها (موافقت‌نامه بخش حرفه حسابداری) در مورد شیوه تأیید صلاحیت حرفه‌ای حسابداران سایر کشورهای عضو توسط کشور میزبان و در تاریخ ۱۴ دسامبر ۱۹۹۸ نظام‌نامه شناسایی ملی در بخش حرفه حسابداری شامل شرایط عمومی، شرایط و روشهای اعطای پروانه، الزامات و روشهای تعیین صلاحیتها و استانداردهای فنی برای یکسان‌سازی شرایط اعطای پروانه به شرکتها و اشخاص عرضه‌کننده خدمات، توسط شورای تجارت خدمات این سازمان تهیه شده است. در موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری مرتبط با تجارت نیز اصول و قواعد یادشده مورد تأکید قرار گرفته است و کشورهای متقاضی عضویت باید مقررات خود را متناسب با این اصول و قواعد وضع کنند.

منابع

الف) فارسی

آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه ثبت شعبه و نمایندگی شرکتهای خارجی مصوب۱۳۷۸ مجلس شورای اسلامی.

آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱مجلس شورای اسلامی.

ابراهیمی‌نژاد، مهدی (۱۳۸۰)، *سازمان‌های مالی و پولی بین‌المللی*، انتشارات سمت، چاپ اول.

حقوق بین‌الملل اقتصادی (۱۳۷۸)، ترجمهٔ سیدقاسم زمانی، شهر دانش، چاپ اول.

تصویب‌نامه ضوابط پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش قانون جلب و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۷۸/۷/۲۸ هیئت وزیران.

رفیق، احمد (۱۳۷۶)، "حمایت‌های اقتصادی قرارداد سازمان تجارت جهانی"، *فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی*، نشریه دانشکده علوم قضائی و خدمات اداری، شماره ۷، پاییز.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]

دوانی، غلامحسین (۱۳۸۳)، *مجموعه قوانین و مقررات سرمایه‌گذاری خارجی*، انتشارات کیومرث، چاپ سوم.

دمیرچلی، محمد ودیگران (۱۳۸۳)، *قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی*، انتشارات خلیج‌فارس، چاپ اول.

ساجدی، ولی (۱۳۸۲)، "تجارت خدمات حسابداری و حسابرسی در نظام حقوقی سازمان تجارت جهانی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.

ساجدی، ولی (۱۳۸۳)، "چالش‌های حرفه حسابداری در صورت پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی"، *ماهنامه بررسی‌های بازرگانی*، شماره هشتم(دوره جدید)، مهر و آبان.

ضیائی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۷۷)، *حقوق بین‌الملل عمومی*، انتشارات گنج دانش، چاپ دوازدهم.

طارم‌سری، مسعود (۱۳۸۳)، *حقوق بازرگانی بین‌المللی*، چاپ و نشر بازرگانی، چاپ پنجم، آبان.

عرفانی، محمود (۱۳۸۲)، *حقوق شرکتها*، نشر میزان، چاپ اول، جلد پنجم.

قانون اجازه ثبت شعبه و نمایندگی شرکتهای خارجی مصوب ۱۳۷۶.

قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱.

کمیجانی، اکبر (۱۳۷۵)، *تحلیلی پیرامون تجارت، تجربه عملی پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثار اقتصادی الحاق ایران به آن*، معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی، چاپ اول.

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی (۱۳۷۵)، *راهنمای تجاری دور اروگوئه*، چاپ اول.

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی (۱۳۷۳)، *سند نهایی دور اروگوئه- گات*، چاپ اول.

نصیری، مرتضی (۱۳۸۳)، *حقوق تجارت بین‌المللی در نظام حقوق ایران*، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول.

نظریه برخورد تمدن‌ها: هانتینگتون و منتقدانش (۱۳۸۱)، ترجمهٔ مجتبی امیری، مرکز چاپ و انتشارات وزارت خارجه، چاپ سوم.

یزدان‌پناه، احمد و دیگران (۱۳۷۶)، *کشورهای در حال توسعه و سازمان تجارت جهانی* مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول.

ب) انگلیسی

International Trade Center, UNCTAD/ WTO, *Business to the General Agreement on Trade Services (ITC)*, Revised Edition 2002.

ج) سایتها

WTO Adopts Disciplines on Domestic Regulation for the Accountancy (DDRA), http:// www.wtoorg /english/newa e/ pres 98/pr 118 e.htm.

WTO Adopts Guidelines for Recognition of Qualifications in the Accountancy Sector [Mutual Recognition Agreement (MRA)]. www.wto.org/english/newa e/ pres 98/pr 118 e.htm.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-04]